

_____ Підпис _____ Ініціали та прізвище
 _____ 2017_ р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Інтегративне фізичне виховання школярів різних медичних груп»

Галузь знань 01 Освіта

Спеціальність 014 Середня освіта (Фізична культура)

Статус дисципліни вибіркова

Факультет фізичного виховання

Кафедра теорії та методики фізичного виховання

Форма навчання	Курс	Семестр	Загальний обсяг дисципліни Кредити ЕКТС	Кількість годин						Курсова робота	Вид семестрового контролю	
				Аудиторні заняття					Самостійна робота		Залік	Екзамен
				Разом	Лекції	Лабораторні роботи	Практичні заняття	Семінарські заняття				
Денна	II М	1	120\4	36	24			12	84		+	-
Заочна	II М	1	120\4	12	6			6	108		+	-

Робоча програма складена на основі освітньої програми та навчального плану підготовки другого (магістерського) рівня вищої освіти

Розробники:

_____ Підпис М.І.Лук'янченко, доктор пед.наук, професор, професор кафедри ТМФВ
 Ініціали та прізвище викладача, науковий ступінь та вчене звання

_____ Підпис Л.В. Михаць, викладач кафедри ТМФВ
 Ініціали та прізвище викладача, науковий ступінь та вчене звання

Схвалено на засіданні кафедри.

Протокол № 8 від 5 вересня 2017 р.

/Завідувач кафедри _____ Підпис С.Ю. Герасименко.
 Ініціали та прізвище

Схвалено на засіданні науково-методичної ради факультету.

Протокол № 6 від 14 вересня 2017 р.

Схвалено на засіданні науково-методичної ради університету.

Протокол № _____ від _____ 2017р.

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення дисципліни «Інтегративне фізичне виховання школярів різних медичних груп» поглиблення у магістрантів знань і умінь, необхідних для організації процесу фізичного виховання школярів різних медичних груп та успішної практичної діяльності з фізичного виховання школярів з різними функціональними можливостями.

Завдання дисципліни:

- розширити та вдосконалити знання студентів з проведення занять фізичного виховання з учнями різних медичних груп;
- навчити спеціаліста з фізичної культури інтегрувати знання, одержані в суміжних курсах і окремих методиках
- знаходити шляхи реалізації міжпредметних зв'язків отриманих знань у науковій та педагогічній діяльності.

Зміст предмету передбачає створення теоретичної бази, яка є основою для використання засобів фізичного виховання з метою гармонійного розвитку школярів, зміцнення здоров'я і профілактики захворювань, самоствердження і самопізнання, раціональної організації вільного часу.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Студенти повинні знати:

- визначення основних понять
- позитивні риси впровадження інклюзивної освіти в європейських країнах
- відмінності у показниках фізичного та психофізичного розвитку, психічного стану, рухової активності і фізичної підготовленості школярів різних медичних груп
- складові науково-методичного забезпечення процесу інтегративного ФВ школярів різних медичних груп
- ефективність інтегративного ФВ школярів різних медичних груп за показниками фізичного розвитку, фізичної підготовленості і психічного стану.

Студенти повинні вміти:

А) загальна компетентність:

- вміти формулювати проблему яка розглядається;
- вміти використовувати наукові теорії для реалізації практичної діяльності;
- вміти працювати з літературою

Б) компетентність, що відповідає предмету:

- творчо використовувати отримані знання з теорії і методики фізичного виховання при вирішенні педагогічних, навчально-виховних, науково-методичних завдань з врахуванням вікових і індивідуальних відмінностей школярів різних медичних груп;
- оцінювати і аналізувати рівень фізичного розвитку і фізичної підготовленості школярів різних медичних груп ;
- планувати, організовувати і здійснювати роботу з фізичного виховання дітей шкільного віку;
- організовувати спортивно-масові та фізкультурно-оздоровчі заходи зі школярами різних медичних груп;
- формувати в школярів різних медичних груп систему знань і свідому потребу в систематичних заняттях фізичною культурою і спортом, та в здоровому способі життя;
- орієнтуватися в спеціальній науково-педагогічній літературі, здійснювати науково-дослідну роботу з проблем фізичного виховання школярів різних медичних груп.

Місце дисципліни у структурно-логічній схемі підготовки фахівців: є складовою циклу професійно-практичної підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти. Зазначена дисципліна має тісні міждисциплінарні зв'язки, оскільки враховує попередні знання студентів з навчальних дисциплін: «Теорія і методика фізичного виховання», «Адаптивне фізичне виховання», «Фізичне виховання у спецмедгрупах».

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Інклюзивна освіта: сутність поняття, термінологія.

Актуальність проблеми інклюзивної освіти. Зміст понять інклюзія, інтеграція, сегрегація, інклюзивна освіта, інтегративне фізичне виховання. Діти з особливими (освітніми) потребами. Компоненти інклюзивної освіти. Складові моделі інклюзивної освіти. Передумови успішної розбудови інклюзивного середовища.

Тема 2. Досвід реалізації інклюзивної освіти в країнах Європи.

Історія спеціальної освіти й інклюзії. Інтегроване та інклюзивне навчання в Італії. Рівноправність у здобутті освіти (досвід Австрії). Психолого-медико-соціальні центри (досвід Бельгії). Освітня реформа (досвід Голландії). Шведська модель інклюзивної освіти. Варіативність психолого-педагогічного супроводу (досвід Німеччини).

Тема 3. Тенденції реалізації ФВ у загальноосвітніх школах.

Прозорість кордонів між спеціальною та загальною освітою. Особливості впровадження інклюзивного навчання в Україні. Ресурсні можливості спеціальної освіти.. Інклюзивні школи - ефективні школи. Сім стовпів підтримки інклюзивної освіти. Роль педагога у впровадженні інклюзивної освіти. Волонтерство та адвокатство батьків. Роль оцінки успішності у забезпеченні якісної освіти.

Тема 4. Показники фізичного розвитку, функціонального та психічного стану школярів різних медичних груп.

Показники фізичного розвитку школярів різних медичних груп. Показники функціонального школярів різних медичних груп. Показники психічного стану школярів різних медичних груп. Зміни у показниках фізичного розвитку

Тема 5. Показники фізичної підготовленості та рухової активності школярів різних медичних груп.

Показники ФП школярів різних медичних груп. Показники РА школярів різних медичних груп. Динаміка показників фізичної підготовленості.

Тема 6. Ставлення до уроків ФК школярів різних медичних груп та їх улюблені засоби і форми.

Ставлення до уроків ФК школярів різних медичних груп. Улюблені засоби і форми занять спортом школярів різних медичних груп .

Тема 7. Спосіб життя школярів різних медичних груп в умовах інтеграції фізичного виховання.

Особливості способу життя школярів різних медичних груп. Порівняльна характеристика скарг на здоров'я і поширення шкідливих звичок у школярів різних медичних груп

Тема 8. Інтегративне фізичне виховання школярів різних медичних груп.

Науково-методичне забезпечення процесу інтегративного ФВ різних медичних груп в Україні Мета, завдання інтегративного фізичного виховання школярів різних медичних груп. Принципи інтегративного фізичного виховання школярів різних медичних груп Комплектування груп.

Тема 9. Організація та методика проведення інтегративного уроку фізичної культури.

Методичні та організаційні особливості проведення інтегрованого уроку з фізичної культури. Тести, нормативи фізичної підготовленості і здоров'я школярів різних медичних груп. Вплив інтегративного ФВ на показники рухової активності школярів.

2. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назва теми	Кількість годин							
	Денна форма навч.				Заочна форма навч.			
	Лекції	Лабор. заняття	Семін. заняття	СРС	Лекції	Лабор. заняття	Семін. заняття	СРС
<u>1 семестр</u>								
Тема 1. Інклюзивна освіта: сутність поняття, термінологія.	2			9				12
Тема 2. Досвід реалізації інклюзивної освіти в країнах Європи.	2		2	9	2		2	12
Тема 3. Тенденції реалізації ФВ у загальноосвітніх школах.	4		2	10				
Тема 4. Показники фізичного розвитку, функціонального та психічного стану школярів різних медичних груп.	4		2	10	2		2	12
Тема 5. Показники фізичної підготовленості та рухової активності школярів різних медичних груп.	2			10				
Тема 6. Ставлення до уроків ФК школярів різних медичних груп та їх улюблені засоби і форми.	2		2	9	2		2	12
Тема 7. Спосіб життя школярів різних медичних груп в умовах інтеграції фізичного виховання.	2			9				
Тема 8. Інтегративне фізичне виховання школярів різних медичних груп.	4		2	9	2		2	12
Тема 9. Організація та методика проведення інтегративного уроку фізичної культури.	2		2	9				
Разом за <u>1</u> семестр	24	-	12	84	6	-	6	108

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Зміст лекційного курсу для студентів денної форми навчання

1 семестр

№ з/п	Перелік тем лекцій, їх анотації*	Кількість годин
1	Інклюзивна освіта: сутність поняття, термінологія. Актуальність проблеми інклюзивної освіти. Зміст понять інклюзія, інтеграція, сегрегація, інклюзивна освіта, інтегративне фізичне виховання. Діти з особливими (освітніми) потребами. Компоненти інклюзивної освіти. Складові моделі інклюзивної освіти. Передумови успішної розбудови інклюзивного середовища. [1 20-30с., 2 - 248с., 17, 20]	2
2	Досвід реалізації інклюзивної освіти в країнах Європи. Історія спеціальної освіти й інклюзії. Інтегроване та інклюзивне навчання в Італії. Рівноправність у здобутті освіти (досвід Австрії). Психолого-медико-соціальні центри (досвід Бельгії). Освітня реформа (досвід Голландії). Шведська модель	2

	інклюзивної освіти. Варіативність психолого-педагогічного супроводу (досвід Німеччини). [16,17с.105-109,19]	
3	Тенденції реалізації ФВ у загальноосвітніх школах. Прозорість кордонів між спеціальною та загальною освітою. Особливості впровадження інклюзивного навчання в Україні. Ресурсні можливості спеціальної освіти.. Інклюзивні школи - ефективні школи. Сім стовпів підтримки інклюзивної освіти. Роль педагога у впровадженні інклюзивної освіти. Волонтерство та адвокатство батьків. Роль оцінки успішності у забезпеченні якісної освіти.[1,4,7 с. 90–93.]; [18,23 с. 90–93,38]	4
4	Показники фізичного розвитку, функціонального та психічного стану школярів різних медичних груп. Показники фізичного розвитку школярів різних медичних груп. Показники функціонального стану школярів різних медичних груп. Показники психічного стану школярів різних медичних груп. Зміни у показниках фізичного розвитку . [5, с. 60–65,6,7]; [12, с.56-80]	4
5	Показники фізичної підготовленості та рухової активності школярів різних медичних груп. Показники ФП школярів різних медичних груп. Показники РА школярів різних медичних груп. Динаміка показників фізичної підготовленості. [1,4 с. 15–35]; [8, с. 89–95]	2
6	Ставлення до уроків ФК школярів різних медичних груп та їх улюблені засоби і форми. Ставлення до уроків ФК школярів різних медичних груп. Улюблені засоби і форми занять спортом школярів різних медичних груп .[13, с. 88–90]; [4,5,7, с. 12–39]	2
7	Спосіб життя школярів різних медичних груп в умовах інтеграції фізичного виховання. Особливості способу життя школярів різних медичних груп. Порівняльна характеристика скарг на здоров'я і поширення шкідливих звичок у школярів різних медичних груп. [13, с. 8–20]; [4,15,20, с. 12–39]	2
8	Інтегративне фізичне виховання школярів різних медичних груп. Науково-методичне забезпечення процесу інтегративного ФВ різних медичних груп в Україні Мета, завдання інтегративного фізичного виховання школярів різних медичних груп. Принципи інтегративного фізичного виховання школярів різних медичних груп Комплектування груп. [7,8,9, с. 88–90]; [4,5, с. 12–39]	4
9	Організація та методика проведення інтегративного уроку фізичної культури. Методичні та організаційні особливості проведення інтегрованого уроку з фізичної культури. Тести, нормативи фізичної підготовленості і здоров'я школярів різних медичних груп. Вплив інтегративного ФВ на показники рухової активності школярів. .[22, с. 88–90]; [24, с. 12–39]	2
	Разом за 1 семестр:	24

Зміст оглядових лекцій для студентів заочної форми навчання

1 семестр

№ з/п	Перелік тем лекцій, їх анотації	Кількість годин
1	<p>Інклюзивна освіта: сутність поняття, термінологія. Досвід реалізації інклюзивної освіти в країнах Європи. Тенденції реалізації ФВ у загальноосвітніх школах.</p> <p>Актуальність проблеми інклюзивної освіти. Зміст понять інклюзія, інтеграція, сегрегація, інклюзивна освіта, інтегративне фізичне виховання. Діти з особливими (освітніми) потребами. Компоненти інклюзивної освіти. Історія спеціальної освіти й інклюзії. Інтегроване та інклюзивне навчання в Італії. Рівноправність у здобутті освіти (досвід Австрії). Психолого-медико-соціальні центри (досвід Бельгії). Освітня реформа (досвід Голландії). Прозорість кордонів між спеціальною та загальною освітою. Особливості впровадження інклюзивного навчання в Україні. Ресурсні можливості спеціальної освіти. Інклюзивні школи - ефективні школи. [1 20-30с., 2 - 248с.,17, 20]</p>	2
2	<p>Показники фізичного розвитку, функціонального та психічного стану школярів різних медичних груп. Показники фізичної підготовленості та рухової активності школярів різних медичних груп.</p> <p>Показники фізичного розвитку школярів різних медичних груп. Показники функціонального школярів різних медичних груп. Показники психічного стану школярів різних медичних груп. Показники ФП школярів різних медичних груп. Показники РА школярів різних медичних груп. Динаміка показників фізичної підготовленості. .[1,4,7 с. 90–93.]; [18,23 с. 90–93,38]</p>	2
3	<p>Ставлення до уроків ФК школярів різних медичних груп та їх улюблені засоби і форми. Спосіб життя школярів різних медичних груп в умовах інтеграції фізичного виховання. Організація та методика проведення інтегративного уроку фізичної культури.</p> <p>Ставлення до уроків ФК школярів різних медичних груп. Особливості способу життя школярів різних медичних груп. Порівняльна характеристика скарг на здоров'я і поширення шкідливих звичок у школярів різних медичних груп. Методичні та організаційні особливості проведення інтегрованого уроку з фізичної культури. Тести, нормативи фізичної підготовленості і здоров'я школярів різних медичних груп. [7,8,9, с. 88–90]; [4,5, с. 12–39]</p>	2
Разом за 1 семестр:		6

**Перелік семінарських занять
для студентів денної форми навчання**

1 семестр

№ з/п	Тема семінарського заняття	Кількість годин
1	Інклюзивна освіта: сутність поняття, термінологія. Досвід реалізації інклюзивної освіти в країнах Європи. [1 20-30с., 2 - 248с.,17, 20]	2
2	Тенденції реалізації ФВ у загальноосвітніх школах.[16,17с.105-	2

	109,19	
3	Показники фізичного розвитку, функціонального та психічного стану школярів різних медичних груп. Показники фізичної підготовленості та рухової активності школярів різних медичних груп. [1,4 с. 15–35]; [8, с. 89–95]	2
4	Ставлення до уроків ФК школярів різних медичних груп та їх улюблені засоби і форми. Спосіб життя школярів різних медичних груп в умовах інтеграції фізичного виховання[7,8,9, с. 88–90]; [4,5, с. 12–39]	2
5	Інтегративне фізичне виховання школярів різних медичних груп. [13, с. 8–20]; [4,15,20, с. 12–39]	2
6	Організація та методика проведення інтегративного уроку фізичної культури. [22, с. 88–90]; [24, с. 12–39]	2
Разом за <u>1</u> семестр:		12

**Перелік семінарських занять
для студентів заочної форми навчання
1 семестр**

№ з/п	Тема семінарського заняття	Кількість годин
1	Інклюзивна освіта: сутність поняття, термінологія. Досвід реалізації інклюзивної освіти в країнах Європи. Тенденції реалізації ФВ у загальноосвітніх школах для вирішення. [1 20-30с., 2 - 248с.,17, 20]	2
2	Показники фізичного розвитку, функціонального та психічного стану школярів різних медичних груп. Показники фізичної підготовленості та рухової активності школярів різних медичних груп. [1,4 с. 15–35]; [8, с. 89–95]	2
3	Ставлення до уроків ФК школярів різних медичних груп та їх улюблені засоби і форми. Спосіб життя школярів різних медичних груп в умовах інтеграції фізичного виховання. Організація та методика проведення інтегративного уроку фізичної культури. [13, с. 8–20]; [4,15,20, с. 12–39]	2
Разом за <u>1</u> семестр		6

Зміст самостійної (індивідуальної) роботи

Номер тижня	Зміст самостійної (індивідуальної) роботи	Кількість годин денна/заоч
1	Опрацювання теоретичного матеріалу: Позитивні сторони інклюзивних процесів.	9/12
2	Опрацювання теоретичного матеріалу: Інклюзивна освіта у США й Канаді.	9/12
3	Опрацювання теоретичного матеріалу: Організація підтримки системи інклюзивної освіти у школі. Роль та участь родини та громади у процесі інклюзивної освіти.	10/12
4	Опрацювання теоретичного матеріалу: Відмінності у показниках психічного стану школярів різних медичних груп.	10/12
5	Опрацювання теоретичного матеріалу: Особливості фізичної підготовки школярів різних медичних груп.	10/12
6	Опрацювання теоретичного матеріалу: Порівняльна характеристика ставлення школярів України та світу до занять	9/12

	фізичними вправами.	
7	Опрацювання теоретичного матеріалу: Поняття спосіб життя та здоровий спосіб. Характеристики здорового способу життя.	9/12
8	Опрацювання теоретичного матеріалу: Оцінювання учнів під час інтегративного фізичного виховання.	9/12
9	Опрацювання теоретичного матеріалу: Особливості проведення позаурочних форм з інтегративного фізичного виховання.	9/12
Разом за <u>1</u> семестр:		84/108

4. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Індивідуальні завдання для самостійної роботи не передбачені.

5. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

В ході лекцій використовуються наступні методи: пояснювально-ілюстративний, або інформаційно-рецептивний метод (розповідь, лекція, пояснення, робота з підручником, демонстрація та ін.), проблемний метод подачі навчального матеріалу, частково-пошуковий або евристичний методи — коли викладач розділяє проблему на частини, студенти здійснюють окремі кроки щодо розв'язування під проблем. Під час викладання навчального матеріалу лекції використовується мультимедійна презентація.

Перелік методів навчання, що використовуються у процесі вивчення дисципліни:

За типом пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемного викладу, дослідницький, аналітичний, індуктивний, дедуктивний.

За основними етапами процесу: формування знань, формування умінь і навичок, застосування знань, узагальнення, закріплення, перевірка.

За системним підходом: стимулювання та мотивація, контроль та самоконтроль.

За джерелами знань: словесні (розповідь, пояснення, лекція), наочні (демонстрація, ілюстрація).

За рівнем самостійної розумової діяльності: проблемний, частково-пошуковий, дослідницький, метод проблемного викладання.

Творчі завдання робота в малих групах, семінари-дискусії, мозкові атаки презентації, рольові ігри, робота в Інтернет.

6. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять у формі:

- усного опитування,
- виступів студентів при обговоренні теоретичних питань,
- контролю засвоєння навчального матеріалу, запланованого на самостійне опрацювання студентом,
- письмового тестування.

7. ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Усні відповіді студента на практичних заняттях, рівень засвоєння навчального матеріалу, відведеного на самостійне опрацювання студентом, рівень засвоєння практичних навичок оцінюються в традиційних оцінках «5», «4», «3», «2».

Традиційні оцінки конвертуються в бали за формулою:

$$x = \frac{A}{n} \cdot \frac{K}{5}, \text{ де}$$

К – максимальна кількість балів, які студент може отримати за усні відповіді, чи тестовий контроль упродовж вивчення змістового розділу;

A – сума усіх поточних оцінок за чотирибальною шкалою при вивченні тематичного розділу, включаючи оцінки «2», **n** – кількість цих оцінок (не менше трьох за семестр)

$\frac{A}{n}$ – середня оцінка за усні відповіді чи тестовий контроль. Кількість балів x заокруглюють до цілих. Якщо середня оцінка поточного контролю менша за 2.5, то $x = 0$.

Самостійна робота студентів, яка передбачена в темі поряд з аудиторною роботою, оцінюється під час поточного контролю теми на відповідному семінарському занятті.

Підсумковим контролем оцінювання знань студентів є залік, який проводиться наприкінці II-го семестру.

Оцінка виставляється за шкалами оцінювання: стобальною, національною і ЄКТС.

Розподіл 100 балів між видами робіт:

I семестр			
Усні відповіді на сем. заняттях	Самостійна робота	Співбесіда з лектором	Залік
50	40	10	100

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Боднар І. Інтегративне фізичне виховання школярів різних медичних груп: [монографія], Іванна Боднар. – Л.: ЛДУФК, 2014. – 316 с.
2. Боднар І. Р. Теорія, методика та організація фізичного виховання учнів у спеціальній медичній групі : навч. посіб. / І. Р. Боднар. – Л. : ЛДУФК, 2013. – 170 с.
3. Боднар І. Теорія, методика і організація фізичного виховання учнів спеціальної медичної групи / І. Боднар. – Навч. –метод. посіб. – Львів, Українські технології. – 2005. – 48 с.
4. Програми з фізичної культури для спеціальної медичної групи 1–4 класів загальноосвітніх навчальних закладів / Майєр В.І., Дерев'янку В.В., - 2008.
5. Програми з фізичної культури для спеціальної медичної групи 5-9 класів // Майєр В.І., Дерев'янку В.В., - 2008.
6. Програма для основної і спеціальної медичних груп загальноосвітніх навчальних закладів. Фізична культура. 5-12 класи. // Зубалій М. Д. , Дерев'янку В. В., Лакіза М. М., Шегімага В. Ф., Майєр В. І. – К. : Ранок, 2006. – 128 с.
7. Програма для основної і спеціальної медичних груп загальноосвітніх навчальних закладів. Фізична культура. 1-4 класи. // Зубалій М. Д. , Дерев'янку В. В. , Лакіза М. М. , Шегімага В. Ф. , Майєр В. І. – К. : Ранок, 2006. – 128 с.
8. Полатайко Ю. О. Фізичне виховання школярів у спеціальних медичних групах / Ю. О. Полатайко. – Івано-Франківськ: Плай, 2004. – 161 с.
9. Язловецький В. С. Фізичне виховання учнів з відхиленнями в стані здоров'я / В. С. Язловецький. – Навч. пос. – Кіровоград: РВВ КДПУ імені В. Винниченка, 2004. – 352 с.

Додаткова література

10. Антологія педагогической мисли християнського середньовіччя: В 2-х т. - М., 1994.
11. Бут Т.И. Политика включения и исключения в Англии: в чьих руках сосредоточен контроль / Социальная эксклюзия в образовании. -М., 2003. - С. 17-25. Виготский Л.С. Принципы воспитания физически дефективных детей // Основы дефектологии. - С-П, М.: Издво «Лань» 2003. - С.-96. С. 127 дис.
12. Вульфсон Б.Л. Мировое образовательное пространство на рубеже XIX и XX вв. // Педагогика. - 2002.
13. Вульфсон Б.Л. Стратегия развития образования на Западе на пороге XXI века. -М.: УРАО, 1998.

14. Засенко В.В. Рівний доступ до якісної освіти дітей з особливими потребами / Кроки до демократичної освіти:- 2002. - №1. - С. 34.
15. Инклюзивное образование. Политика, содержание и стратегические перспективы / Под ред. Ф. Армстронга, Д. Армстронга, Л. Бартона. - Лондон. 2000.
16. Колупаєва А.А. До проблеми понятійно-термінологічних визначень у сучасній спеціальній педагогіці // Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: Наук.-метод. зб. Випуск 8. - К., 2006. - С. 105-109.
17. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи. Монографія. -К.: САММІТ-книга, 2008.
18. Колупаєва А.А. Від сегрегації до інклюзії // Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: Наук.-метод. зб. Випуск 6. -К.: Науковий світ, 2005.-С. 52-56.
19. Лефрансуа Ги. Психология для учителя - С.-П.- М.: Прайм, 2003.
20. Лупарт, Д., Веббер, Ч. (2002). Шкільна реформа в Канаді: перехід від роздільних систем освіти до інклюзивних шкіл. ЕксерсіоналіуЕсісаіопСапасІа, 12 (2), 7-52.
21. Малофеев Н.Н. Западная Европа: эволюция отношения общества и государства к лицам с отклонениями в развитии. -М.: Издательство «Экзамен», 2003.
22. Саламанская декларация. Рамки действий по образованию лиц с особыми потребностями, принята Всемирной конференцией по образованию лиц с особыми потребностями: доступ и качество. Саламанка. Испания, 7-10 июня 1994г. - К., 2000.
23. Щербина А.М. Мешает ли слепота учиться в обычной школе // В ногу со зрячими. - 1931. - №2-3.

9. Інформаційні ресурси:

24. PE Center for teachers, students / (www.physicaleducation.co.uk)
25. National Curriculum / (www.nc.uk.net) (15.03.2005)
26. The PE planning lesson (www.learn.co.uk). (20. 04.2003)